INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PSYCHOLOGICAL RESILIENCE AND PROFESSIONAL SOCIAL SUPPORT LEVELS OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS[1]

Sena KARAKUŞ
Öğretmen, Serhan Çalık Ortaokulu, karakussena@outlook.com,
ORCID: 0000-0003-3156-6958

Serkan ÜNSAL
Yrd. Doç. Dr.,Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,serkan-unsal09@hotmail.com,
ORCID: 0000-0003-0367-0723

Received: 04.08.2017 *Accepted: 20.08.2017*

ABSTRACT

The aim of the present study is to determine psychological durability and occupational social support levels of special education teachers and to identify the relationship between two variables. In the research relational survey model was used. The sample of this study includes 102 special education teachers who work in Kahramanmaraş provinces during 2015-2016 academic year. As the data collection tools, "Personal Information Form", "The Psychological Durability Scale for Adults" and "Teacher Occupational Social Support Scale" have been used. In order to identify psychological durability and occupational social support of special education teachers, frequency, average and standard deviations values have been used. To find out whether there is a meaningful relationship between psychological durability and occupational social support, the data have been analyzed via Pearson Moment Correlation Coefficient. Furthermore, so as to grasp whether occupational social support predicts psychological durability or not, regression analysis has been done. According to the results, it has been found out that there is a high level of psychological durability and quite high level occupational social support of special education teachers. Furthermore, it has been revealed that there is a positive meaningful relationship between occupational social support and psychological durability. The occupational social support levels predict psychological durability meaningfully, and it explains 13% of total variance.

Keywords: special education, psychological resilience, social support

[1] Bu çalışma 2. yazarın danışmanlığında 1. yazar tarafından hazırlanmakta olan tezin bir bölümünden üretilmiştir.

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK İLE MESLEKİ SOSYAL DESTEK DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZ

Bu araştırmanın amacı özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin saptanması ve iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmada, ilişkisel tarama (survey) modeli kullanılmıştır. Bu araştırmanın örneklemini, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat merkez ilçelerinde bulunan ve farklı engel gruplarından öğrencilere hizmet veren 102 özel eğitim öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu", "Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve "Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma verileri SPSS 20.0 istatistik paket programıyla analiz edilmiştir. Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin saptanması için frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları değerleri kullanılmıştır. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson-Moment Çarpımı Korelâsyonu yöntemiyle analiz edilmiştir. Mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığına ilişkin ise regresyon analizi yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıklarının "oldukça yüksek" ve mesleki sosyal desteklerinin "yüksek" düzeyde olduğu görülmektedir. Psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Mesleki sosyal destek, psikolojik dayanıklılığı anlamlı bir şekilde yordayıp toplam varyansın %13'ünü açıklamaktadır.

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, psikolojik dayanıklılık, sosyal destek

EXTENDED SUMMARY

Introduction

The ability to cope with problems, whether in daily life or at job, illustrates a person's psychological durability levels. Psychological durability is the ability of an individual to deal with difficult, ambiguity and many negative things like them (Luthans et al. 2006 as cited in Uçar, 2014). One of the important factors that decreases the pressure on teachers and increases psychological durability is occupational social support. Social support is the cooperation among individuals and groups that try to cope with difficulties and problems (Kazak and Marvin, 1984 as cited in Uçar, 2014). Special education teachers cope with problems since they work with disabled children, and their psychological durability also decreases since they do not have enough social support. Because of these reasons, many teachers try to look for ways so as not to work with disabled children. Such a situation decreases the quality of special education service as well as the educational benefits of students (Uçar, 2014). Therefore, considering the needs of special educational teachers, the information related to psychological durability and occupational social support levels of them are discussed in the present study in order to show whether there is a relationship between them. The aim of the present study is to determine psychological durability and occupational social support levels of special education teachers and to identify the relationship between two variables. In that sense, the research questions of the present study are as follows:

1. What is the level of psychological durability among special education teachers?
2. What is the level of occupational social support among special education teachers?
3. Is there a meaningful relationship between psychological durability and occupational social support of special education teachers?
4. Do the psychological durability levels of special education teachers predict occupational social support levels meaningfully?

Method

The research is based on survey method. The sampling of this study includes 102 special education teachers who work in Kahramanmaraş/Dulkadiroğlu/Onikişubat province between the school terms of 2015 and 2016 and who teach for different disabled children. As the data collection tools, "Personal Information Form", "The Psychological Durability Scale for Adults" and "Teacher Occupational Social Support Scale" have been used. The research data have been analyzed via SPSS 20.0. In order to identify psychological durability and occupational social support of special education teachers, frequency, average and standard deviations have been found. To find out whether there is a meaningful relationship between psychological durability and occupational social support, the data have been analyzed via Pearson Moment Correlation Coefficient. Furthermore, so as to grasp whether occupational social support predicts psychological durability or not, regression analysis has been done.

Findings (Results)

It has been found out that there is a high level of psychological durability and occupational social support among special education teachers. When the correlations between psychological durability and occupational social support are examined, it has been revealed that there is a positive meaningful relationship according to overall of the scales. Moreover, when the correlations related to sub levels are examined, it has been found out that the highest relationship is between colleague support and social competence sub classes. The lowest relationship is between the administrational support and institutional style. The occupational social support levels predict psychological durability meaningfully, and it explains 13% of total variance.

Conclusion and Discussion

When the psychological durability of special education teachers are examined, it has been found at they have a high level of psychological durability. A study in a similar vein, Uçar (2014) and Bildirici (2014) found out that psychological durability levels of the teachers are high. This result may be because of the fact that special education teachers chose this job by knowing the difficulties and the problems that they would encounter. On the other hand, when the occupational social support of the special education teachers has been examined, it has been found out that there is a high level of social support. According to Uçar (2014), special education teachers have a middle level of social support. According to Uçar's research, the lowest social support is from the administration. However, in the present study, it has been highlighted that social support from the family of the students is the least. This situation may be owing to the fact that teachers teach without the support of the students' families, and the families could not understand the importance of education thoroughly. Moreover, in the present study, it has been investigated whether there is a meaningful relationship between psychological durability and occupational social support of special education teachers or not. The result illustrates that there is a meaningful relationship. This finding is in line with the study of Terzi (2008) which searched for psychological durability and perceived social support. The perceived social support levels may make it easy to overcome problems for an individual, and it may make the individual have a more positive perspective for events by not feeling alone. This could also increase psychological durability of the individual. To predict psychological durability, Multiple Regression Analysis has been done. When the results have been examined, it has been found out that occupational social support level predicts psychological durability. This finding is also in line with Uçar (2015). It has been illustrated that the ability to overcome problems increases in line with the support of the colleagues and the students they teach. By obtaining such a support of colleagues, teachers may create a safe environment in which teachers could be more durable.

Suggestions for Further Studies;

- So as to make individuals utilize from social support sources effectively, educational programs related to social skills may be presented.

- Considering the fact that there are teachers who have not graduated from special education departments, teachers occupational support could be enhanced via adding more in service educational activities.
- Since social support resources are of high importance to increase psychological durability, there could be more programs so as to make students overcome and solve problems.

GİRİŞ

Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insan, gereksinimlerinin karşılandığı ve kendine özgü kişiliğini geliştirdiği sosyal çevresi ile bütünleşerek yaşamını sürdürmektedir. İnsanlar yaşamları boyunca sevdiği birinin ölümü, işten atılma, ölümcül hastalığa yakalanma, aile birliğinin bozulması gibi ani ve istenmeyen durumlarla karşı karşıya kalabilir. Bu olaylardan sonra kişi kendini koruyabilecek yeterli güç ve donanıma sahip değil ise, sorunlar karşısında kendini çaresiz hissetmektedir. Fakat bazı kişiler yaşadıkları en büyük problemlerden sonra bile yaşamlarını devam ettirebilecekleri güç ve enerjiye sahiptirler. Bu bireyler, sorunlara çözüm üretebilecek donanıma; bireysel ve anlamlı yaşam amaçlarına sahip bireylerdir. Kişilerin olumsuz hayat koşulları ile başa çıkabileceklerine ve bunu yaptıkça daha da çok güçleneceklerine dair düşünceler bilim alanında "kendini toparlama gücü" (resilience) kavramı ile adlandırılmaktadır. Bu kavramın en önemli işaretleri ise; psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek kavramlarıdır (Terzi, 2008).

Psikolojik dayanıklılık; insanların karşılaştığı sorunlar ile baş etmeleri ve stresli yaşam olayları karşısında kişinin hayata yeniden uyum sağlaması becerisidir (Masten, Morison, Pellegrini ve Teliegen, 1990). Yani insanların gündelik veya iş yaşantısında karşılaştığı problemlerle baş etme becerileri onların psikolojik dayanıklılık düzeylerini gösterir (Lester, Luthans ve Vogelgesang, 2006). Psikolojik dayanıklılığın literatürdeki çeşitli tanımlarını gözden geçirerek bu tanımlarda var olan ortak temalar şöyle belirlenmiştir:

a. Dayanıklılık, kişilerin özellikleriyle sosyal çevreleri arasında gerçekleşmektedir.
b. Dayanıklılık, kişinin stresli olaylar ile başa çıkabilmesi durumudur.
c. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler, psikolojik dayanıklılığa katkıda bulunur.
d. Dayanıklılık yaşam bağlamına dayalıdır.
e. Dayanıklılık, kişilerin kabiliyetlerini güçlendirir (Stewart, Reid ve Mangham, 1997; Akt: Eminağaoğlu, 2006).

Meslek hayatındaki iş akışı içerisinde birçok zorlukla karşılaşan ve mücadele eden öğretmenlerin dayanıklılıklarının yüksek olması gerekmektedir. Öğretmenlik, stres ve çatışma üreten pek çok durumla karşı karşıya kalınan bir meslektir. Yapılan çalışmalarda, öğretmenliğin strese maruz kalmada yüksek risk taşıyan gruba girdiği, bu yüzden öğretmenlerin de mesleklerini fazla stres yaratan bir meslek olarak gördükleri belirlenmiştir (Chan, 2003; Akt. Yalçın, 2013). Öğretmenlerden karşılaştıkları stresörler ile etkili bir şekilde baş edip işlerine verimli şekilde devam etmeleri istenir. Bu nedenle öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin arttırılması ve karşılaştıkları stresörler ile baş edip tükenmişliklerini yenmeleri oldukça önemlidir (Sezgin, 2012). Psikolojik dayanıklılık düzeylerinin arttırılmasında en önemli etkenlerden biri de algıladıkları sosyal destektir.

Cohen ve Wills (1985), sosyal desteğin stres ile ilişkisine vurgu yapmışlardır. Sosyal desteği, stresli olayların kişilerdeki etkisini azaltan, kişiler arasında yararlı etkileşim yaratan bir kavram olarak tanımlamışlardır. Mesleki sosyal destek ise, bireyin kendisine önem verildiğini düşünmesi ve hissetmesini, yaşadığı problemleri objektif

bir şekilde değerlendirmesini sağlayarak stresle başa çıkabilmesine destek olmaktadır (Pearson, 1986). Annak'a (2005) göre bireylerin hayatlarına bağlı olarak sosyal destek kaynaklarının niceliği ve niteliği değişmektedir. Bir çocuğun sosyal destek kaynakları ailesi, kardeşleri, oyun arkadaşları - okula gidiyorsa- okul arkadaşları ve öğretmenidir. Yetişkinin ise ailesi, akrabaları, arkadaşları, birlikte olduğu kişi, meslektaşları, komşuları, bağlı olduğu gruplar ile bireyin içinde yaşadığı toplumda etkileşimde bulunduğu diğer insanlar o bireyin sosyal destek kaynaklarını oluşturmaktadır. Bireyin aile yaşantısı kadar günün büyük bir bölümünü beraber geçirdiği sosyal arkadaş çevresi ve iş arkadaşı çevresi de sosyal destek kaynakları içinde önem arz etmektedir.

Mesleğin doğası gereği yaşadıkları zorluklar karşısında sosyal desteğe en çok ihtiyaç duyan meslek gruplarından biri olan öğretmenlerin de sosyal destek kaynakları okuldaki meslektaşları, idarecileri ve velileridir. Öğretmenlere sağlanacak sosyal destek koruyucu bir görev üstlenerek onları yaşadıkları olumsuzluklardan ve stresten korumaktadır. Bu şekilde mesleki sosyal destek (yönetici ve iş arkadaşlarından) gören öğretmenlerin mesleklerinde problem yaşama riski de aynı oranda azalmaktadır (Leiter ve Maslach, 1988).

Özel eğitim öğretmenleri ise diğer branş öğretmenlerinden farklı olarak seviyeleri değişik (hafif, orta ve ağır düzey) engel grubundaki öğrencilerle çalışmaktadırlar. Özellikle özel eğitim öğretmenlerinin çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda psikolojik dayanıklılık seviyeleri düşmekte ve daha fazla sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Uçar, 2014).

Ülkemizde özel eğitim alanı ve öğretmenleri ile ilgili birçok problem bulunmaktadır. Bunların başlıcaları: öğretmenlerin çalışma koşulları, materyal eksikliği, donanım yetersizliği, özel eğitim alanında mezun olmamış ya da özel eğitim alanında eğitim almamış öğretmenlerin varlığı ve özel eğitim hizmetlerinin uygulanmasına ilişkin bilgi ve deneyim yetersizliği ile öğretmen sayısının azlığıdır. Öğrencilerde görülen disiplin problemleri, idareci ve veli desteğinin yetersizliği de özel eğitim öğretmenlerinin yaşadığı sorunlar arasında yer almaktadır. Üniversitelerde özel eğitim bölümü mezunlarının sayısının artmasına rağmen bu sayılar özel eğitim öğretmeni ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu sebeplerden dolayı engelli çocuklara eğitim vermek için açılan okul ve sınıflarda farklı branşlardan gelen özel eğitim öğretmenleri eğitim vermektedir. Özel eğitim gereksinimli çocuklar ile çalışmak farklı yöntem, teknik kullanmayı ve çocukla yakından ilgilenmeyi gerektirmektedir. Fakat özel eğitim alanından mezun olmayan öğretmenler, nitelikleri hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları öğrenciler ile çalışmaktadır. Bu da özel eğitim hizmetinden verim alınamamasına yol açmakta, eğitim öğretimi olumsuz etkilemektedir (Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B. 2001; Kuloğlu ve Sucuoğlu, 1996).

Özel eğitim öğretmenleri, özel eğitim gereksinimli çocuklarla çalışmanın yanında, bu çocukların aileleri ile de iş birliği kurmak ve onları uygun destek alabilecekleri kurum ve kuruluşlar hakkında bilgilendirmelidirler. Ancak kendisi özel eğitim alanında deneyimli olmayan ve öğretim sürecinde birçok sorun yaşayan öğretmenlerin, anne babaların bu gereksinimleri karşılaması da mümkün olamamaktadır. Bu da alanda çalışan öğretmenlerin kendilerini daha da baskı altında hissetmelerine yol açmaktadır. Yaşadıkları bu baskı neticesinde öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıkları azalmakta ve onlar üstesinden gelmek için daha çok sosyal desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Kuloğlu ve Sucuoğlu, 1996).

Psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek arasındaki ilişkinin önemini Friborg ve ark. (2007) da, aile ve sosyal hayatla bağın kuvvetli olmasını psikolojik dayanıklılıkta çok önemli olduğunu vurgulayarak açıklamışlardır (Akt. Şahin, 2015). Kişilere yardımcı olan aile bireyleri ile birlikte, sosyal çevredeki kişiler de psikolojik dayanıklılığı yükseltmede çok önemlidir. Sosyal olarak aileden ve dışarıdan destek görmek, kişinin travmatik olaylarla savaşmasında ona güç verip koruyucu bir görev üstlenerek ruh sağlığının da sağlam olmasını sağlar (Southwick ve ark. 2014; Akt. Şahin, 2015).

Literatür taraması sonucunda psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek kavramlarının birbirleriyle olan ilişkisini inceleyen çok sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Türkiye'de özel eğitimin tarihi incelendiğinde, özel eğitim alanının köklü bir geçmişi olduğunu söylemek mümkün olmasa da bu alandaki gelişmelerin özellikle son çeyrek asırda baş döndürücü bir hızla gerçekleştiği görülmektedir. Özel eğitim alanında dünyadaki gelişmeleri yakından takip ederek bu gelişmelere entegre olabilmek son derece önemlidir (Uçar, 2014). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine yapılan bu araştırma da özel eğitim alanındaki mevcut akademik birikime katkı sağlayabileceği düşünülerek gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri hakkında fikir verebilecek, ülkemizde özel eğitim alanında yapılacak çalışmalar için bir yol gösterip katkı sağlayabilecek. Psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek arasındaki ilişkinin öneminin bilinmesi ve bu kavramların gündelik yaşamımızı doğrudan etkilediğinin farkına varılması özel eğitim öğretmenlerinin verimine, iş ve yaşam doyumuna olumlu yansıyabilir. Araştırma, öğretmenlerin psikolojik dayanıklılıkları ve mesleki sosyal destek düzeylerini arttırabilmeleri için yetkililer tarafından yapılacak olan düzenlemelere yol gösterebilecek nitelikte olabilir.

Özel eğitimde çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri bakımından sorun yaşama olasılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. (Uçar, 2014). Bu temel nedenden dolayı özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri hakkında bilgilendirilme ve aralarındaki ilişkinin farkına vardırılmaları konusunda yardıma gereksinim duydukları düşünülerek bu araştırmaya gerek duyulmuştur.

Alanyazında psikolojik dayanıklılık ile ilgili; öğretmenlerin organizasyonel bağlılıklarını psikolojik dayanıklılık ve bazı demografik değişkenler açısından (Sezgin, 2009), ilköğretim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerini demografik özelliklerine göre (Sezgin, 2012), özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa sahip ailelerin psikolojik dayanıklılıkları ile aile yükleri arasındaki ilişkiyi (Bildirici, 2014) ve resmi özel eğitim okulu yöneticilerinin (müdür ve müdür yardımcısı) psikolojik dayanıklılık ve iş doyumları arasındaki ilişkiyi (Gökmen, 2014) inceleyen araştırmalar bulunmaktadır.

Sosyal destek ile ilgili yurtdışında yapılan araştırmalar; ergenlerde yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve psikolojik düzensizlikler arasındaki ilişkiyi (Compas ve ark., 1986), iş yükü, psikolojik şiddet gibi stres kaynaklarının sosyal destek, özgüven, yarattığı fiziksel rahatsızlıklar ve başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkiyi

(Dick ve Wagner, 2001) incelemektedir. Yurtiçinde sosyal destek ile ilgili ise; öğretmenlerin etkililik ve verimliliğini etkileyen iş doyumu ve stresi ile algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanmasını (Çivilidağ, 2003), Hacettepe Üniversitesindeki öğretmen adaylarının algılanmış sosyal destek puanlarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesini (Arıcıoğlu, 2008) amaçlayan araştırmalar mevcuttur. Ayrıca, zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerin (Abay, 2009; Ceyhun, 2009) ve anne-babalarının (Arman, 2009; Bozdoğan, 2011; Girli ve Karpat, 2012) algıladıkları sosyal destekleri ile ilgili yapılan araştırmalar da bulunmaktadır.

Psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek arasındaki ilişkiyi ile ilgili araştırmalar ise; üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ile algılanan sosyal destekleri arasındaki ilişkiyi (Terzi, 2008) ve özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerine etki eden değişkenleri (Uçar, 2014) incelemektedir.

Bu araştırma özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ve iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yürütülmüştür. Bu bağlamda bu çalışmanın başlıca problemleri;

1. Özel eğitim öğretmenlerinin, psikolojik dayanıklılıkları ne düzeydedir?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destekleri ne düzeydedir?
3. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri mesleki sosyal destek düzeylerini anlamlı bir biçimde yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Bu araştırma, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ve iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan ilişkisel tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modelleri, nesneler, olay ve olgular, durumlar ve kişiler ile ilgili her türlü verinin tamamının gözden geçirilmesidir. Bu modelde, araştırılan olguya dayanan veriler toparlanır, sınıflandırılır, düzenlenir ve çözümlenir (Şimşek, 2012). İlişkisel Tarama Modelleri, çoğunlukla değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla kullanılır (Şimşek, 2012). Amaç bu ilişkinin varlığını ve/veya derecesini belirlemektir (Karasar, 2005). Korelasyon, t-testi, varyans analizi ve çoklu regresyon gibi istatistiksel teknikler aracılığıyla değişkenler arasındaki ilişki belirlenebilir veya grup ortalamaları karşılaştırılabilir. İlişkisel modelde neden-sonuç ilişkisine yönelik ilişkisel karşılaştırmalar da yapılabilir (Şimşek, 2012).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat merkez ilçelerinde bulunan ve farklı engel gruplarından öğrencilere hizmet veren özel eğitim

öğretmenlerinden oluşmaktadır. Örneklem azlığından dolayı örneklem seçimi yapılmamış olup tüm çalışma evreni araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmada yer alan 102 öğretmenin demografik bilgilerine ilişkin frekans dağılımları Tablo 1' de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans Dağılımları

Değişkenler		Katılımcı Sayısı	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	45	44.1
	Erkek	57	55.9
Yaş	30 ve altı	38	37.3
	31-50	60	58.8
	51 ve üstü	4	3.9
Çalışma Süresi	0-10	63	61.8
	11-20	30	29.4
	21 ve üstü	9	8.8
Mezun Olunan Branş	Okul Öncesi	8	7.8
	Sınıf	22	21.6
	Özel Eğitim	72	70.6
Kurum Türü	Özel eğitim okulu	37	36.3
	Normal Eğitim Veren Okul	65	63.7

Tablo 1. incelendiğinde araştırmaya katılan 102 özel eğitim okulu öğretmenlerinin 45' inin (%44.1) kadın, 57'sinin (%55.9) erkek olduğu, 38'inin (%37.3) 30 ve altı yaş grubunda, 60'ının (% 58.8) 31-50 yaş grubunda, 4'ünün (%3.9) ise 51 ve üzeri yaş grubunda olanlar oluşturmaktadır. Meslekteki çalışma süresine bakıldığında 63'ünün (%61.8) 0-10 yıl arasında, 30'unun (%29.4) 11-20 yıl arasında, 9'unun (%8.8) 21 yıl ve üstü hizmet süresinin olduğu görülmektedir. Mezun olunan branş türüne göre özel eğitim öğretmenlerinin 8'inin (%7.8) okul öncesi öğretmenliği, 22'sinin (%21.6) sınıf öğretmenliği ve 72'sinin (%70.6) özel eğitim öğretmenliği mezunu oldukları görülmektedir. Kurum türlerine bakıldığında ise 37'sinin (%36.3) özel eğitim okulunda, 65'inin (% 63.7) normal eğitim veren okullarda görev yaptığı görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Özel Eğitim öğretmenlerinin, Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin belirlenmesi için Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinden (ÖMSDÖ) yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan Özel Eğitim öğretmenleriyle ilgili bazı bilgiler elde edebilmek amacı ile araştırmacı tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerini ölçmek için Friborg ve arkadaşları tarafından geliştirilen Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması Basım ve Çetin tarafından 2011 yılında yapılmıştır. Friborg ve arkadaşlarının (2005) yaptıkları çalışmada 'kişisel güç' boyutu 'kendilik algısı' ve 'gelecek algısı' biçiminde ikiye ayrılmış ve toplam altı boyutlu bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçekte, 'yapısal stil' (3,9,15,21) ve 'gelecek algısı' (2,8,14,20) dörder madde; 'aile uyumu' (5,11,17,23,26,32), 'kendilik algısı'(1,7,13,19,28,31,)

ve 'sosyal yeterlilik' (4,10,16,22,25,29) altışar madde, ve 'sosyal kaynaklar' (6,12,18,24,27,30,33) ise yedi madde ile ölçülmektedir (Akt. Uçar, 2014: 45).Ölçek, beşli likert tipinde hazırlanmıştır. Psikolojik dayanıklılığın yüksek veya düşük ölçülmesi amacıyla kullanılan puanlama şekli serbest bırakılmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışması için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve altı faktörlü yapı toplam %57'lik varyans açıklamıştır (Friborg ve ark, 2005: Akt. Basım ve Çetin, 2010). Özel eğitim okulu öğretmenleri ile yapılan çalışmanın neticesinde ölçeğin güvenirliği, ölçeğin tümü için 0.87 olduğu belirlenmiştir.

Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği (ÖMSDÖ)

Kaner (2007) tarafından geliştirilen, 44 sorudan ve 5 alt boyuttan oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Bu alt boyutlar 'yönetim desteği' (1, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40), 'meslektaş desteği' (2, 7, 9, 11, 15, 19, 23, 27, 31, 35, 37, 39, 41), 'aile desteği' (3, 17, 29, 42), 'öğrenci desteği' (5, 25, 44) ve 'etkili öğretim desteği'(4, 13, 21, 33, 43) dir.Ölçek, beşli likert tipinde hazırlanmıştır: Çok doğru (5 puan), biraz doğru (4 puan), doğru (3 puan), pek doğru değil (2 puan), hiç doğru değil (1 puan). Ölçekten yüksek puan almak, mesleki sosyal desteğin yüksek olduğunu ifade etmektedir.Ölçeğin geçerlilik çalışması için açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Maddelerin faktör yük değerlerinin 0.464-0.876 arasında değiştiği görülmektedir. Bu faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının birikimli yüzdesi 58.711'dir. Ölçeğin güvenirliği ise ölçeğin tümü için 0.95, alt ölçekler için ise 0.69 ile 0.95 arasında olduğu belirlenmiştir (Kaner, 2007; Akt. Güzeller, Kaner ve Yeliice Yüksel, 2011). Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ile Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeğinin güvenirlik değerleri aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 2. Ölçeklerin Güvenirlik Değerleri

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği			Öğretmen Mesleki Sosyal Destek Ölçeği		
Alt Boyutlar	Orijinal	Araştırma	Alt Boyutlar	Orijinal	Araştırma
Yapısal Stil	.76	.78	Yönetim Desteği	.95	.64
Kendilik Algısı	.80	.76	Meslektaş Desteği	.94	.70
Gelecek Algısı	.75	.77	Aile Desteği	.79	.79
Aile Uyumu	.86	.75	Öğrenci Desteği	.88	.80
Sosyal Yeterlilik	.82	.75	Etkili Öğretim Desteği	.69	.77
Sosyal Kaynaklar	.84	.74			
Toplam	.87	.88	Toplam	.95	.78

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından Özel Eğitim öğretmenlerinin çeşitli değişkenlere göre durumunu belirlemek amacıyla Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Bu form; cinsiyet, yaş, meslekteki çalışma süresi, mezun olunan branş ve çalışılan kurum türünü içeren 5 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlenmesi

Veriler, 2015- 2016 eğitim-öğretim yılında Kahramanmaraş ili Dulkadiroğlu ve Onikişubat ilçelerindeki resmi kurumlarda görev yapan özel eğitim alanında çalışan 102 öğretmenden toplanmıştır. Uygulama yapılmadan

önce ölçeklerin araştırmada kullanılabilmesi için "Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği"ni geliştiren Basım ve Çetin'den, "Öğretmen Mesleki Sosyal Desteği"'ni geliştiren Kaner'den gerekli izinler alınmıştır. Ayrıca, veri toplama araçlarının ortaokullarda uygulanabilmesi için Kahramanmaraş Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alındıktan sonra, araştırmacı tarafından ilgili okullara gidilerek okul yönetiminin bilgisi dahilinde öğretmenlere ulaşılmıştır. Ölçeklerden elde edilen veriler analiz edilerek özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri belirlenmiştir. Bulguların istatistiksel olarak analiz edilmesinde SPSS 20 programı kullanılmış ve '.05' anlamlılık düzeyi kriter olarak ele alınmıştır.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin saptanması amacıyla frekans, aritmetik ortalama ve standart sapmaları bulunmuştur. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson-Moment Çarpımı Korelasyonu yöntemiyle analiz edilmiştir. Korelasyon, iki, bazen daha çok sayıda değişken arasındaki ilişkinin ölçüsünü bu değişkenlere ait ölçme sonuçlarının birimi cinsinden veren istatistiksel bir tekniktir. İlişkinin miktarı korelasyon katsayısı ya da ilişki katsayısı olarak adlandırılan bir sayı ile belirtilmektedir (Arıcı, 1998; Yıldırım, 1999; Baykul, 2000; Akt. Özeren Su, 2008). Pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı ise iki sürekli değişken arasındaki ilişkiyi bulmada kullanılır (Yıldırım, 1999; Akt. Özeren Su, 2008). Mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordamasına ilişkin ise regresyon analizi yapılmıştır. Basit doğrusal regresyon, bir bağımsız ve bir bağımlı değişken arasındaki doğrusal ilişkinin bir matematiksel eşitlik ile açıklanmasıdır. Madde puanları ve ölçek puanları arasında doğrusal bir ilişki olması, Likert tipi ölçeklerin varsayımlarındandır (Özeren Su, 2008).

BULGULAR

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 3. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğine İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\overline{X}$	Ss	Aralık
Yapısal Stil	102	4.02	0.75	Oldukça yüksek
Gelecek Algısı	102	4.19	0.84	Oldukça yüksek
Kendilik Algısı	102	4.18	0.75	Oldukça yüksek
Aile Uyumu	102	4.11	0.88	Oldukça yüksek
Sosyal Yeterlilik	102	4.08	0.80	Oldukça yüksek
Sosyal Kaynaklar	102	4.31	0.74	Çok yüksek
Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	102	4.16	0.64	Oldukça yüksek

Tablo 3. incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ölçeği alt boyutlarına göre ortalamaları yapısal stil 4.02, gelecek algısı 4.19, kendilik algısı 4.18, aile uyumu 4.11, sosyal yeterlilik 4.08 ile "oldukça yüksek", sosyal kaynaklar ise 4.31 ile "çok yüksek" düzeydedir. Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin 4.16 ortalama ile "oldukça yüksek" düzeyde olduğu görülmektedir.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerine İlişkin Bulgular ve Yorumlanması

Tablo 4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Ölçeğine İlişkin Dağılımları

Maddeler	N	$\overline{X}$	Ss	Aralık
Yönetim Desteği	102	3.20	0.65	Yüksek
Meslektaş Desteği	102	3.11	0.65	Yüksek
Aile Desteği	102	3.69	0.85	Oldukça yüksek
Öğrenci Desteği	102	3.37	0.61	Yüksek
Etkili Öğretim Desteği	102	3.44	0.69	Oldukça yüksek
Mesleki Sosyal Destek Ölçeği	102	3.26	0.58	Yüksek

Tablo 4. incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek ölçeği alt boyutlarına göre ortalamaları yönetim desteği 3.20, meslektaş desteği 3.11, öğrenci desteği 3.37 ile "yüksek", aile desteği 3.69 ve etkili öğretim desteği 3.44 ile "oldukça yüksek" düzeydedir. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinin 3.66 ortalama ile "yüksek" düzeyde olduğu görülmektedir.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık ve Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri Arasında Anlamlı İlişki Olup Olmadığına İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu ile incelenmiştir ve elde edilen bulgular aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 5. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeyleri ile Mesleki Sosyal Destek Düzeyleri ve Alt Boyutlar Arasındaki İlişkileri Gösteren Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu

Değişken	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. Yapısal Stil	1												
2. Gelecek Algısı	.507**	1											
3. Kendilik Algısı	.526**	.708**	1										
4. Aile Uyumu	.414**	.569**	.478**	1									
5. Sosyal Yeterlilik	.530**	.555**	.681**	.501**	1								
6. Sosyal Kaynaklar	.479**	.603**	.544**	.724**	.721**	1							
7. Toplam Dayanıklılık	.677**	.799**	.809**	.793**	.839**	.871**	1						
8. Yönetim Desteği	-.012	.133	.202**	.257**	.291**	.272**	.260**	1					
9. Aile Desteği	.035	.154	.110	.222**	.121	.193	.183	.449**	1				
10. Öğrenci Desteği	-.052	.160	.080	.148	.123	.165	.141	.486**	.391**	1			
11. Meslektaş Desteği	.061	.212**	.253**	.263**	.328**	.303**	.311**	.880**	.365**	.410**	1		
12. Etkili Öğretim Desteği	-.027	.061	.172	.162	.212**	.136	.165	.851**	.485**	.479**	.781**	1	
13. Toplam Sosyal Destek	.010	.172	.221**	.270**	.298**	.283**	.281**	.972**	.562**	.562**	.925**	.894**	1

Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin kendi alt boyutları arasındaki en yüksek ilişki, sosyal kaynaklar ve aile uyumu arasında (r= .724), en düşük ilişki ise yine aile uyumu ile yapısal stil (r= .414) arasındadır. Mesleki sosyal destek ölçeğinin kendi içerisinde alt boyutları arasındaki korelasyonlar incelendiğinde ise en yüksek ilişki yönetim desteği ve meslektaş desteği arasında (r= .880), en düşük ilişki ise yine meslektaş desteği ve etkili öğretim desteği (r=. 365) arasındadır.

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeyleri arasındaki korelasyonlar incelendiğinde ise ölçeklerin geneline göre iki değişken arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r= .281, p<.05). Alt boyutlara göre korelasyonlar incelendiğinde ise en yüksek ilişki meslektaş desteği ile sosyal yeterlilik alt boyutları arasında olup (r= .328) en düşük ilişki ise yönetim desteği ile yapısal stil arasındadır (r= -.012).

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin, Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeylerinin, psikolojik dayanıklılık düzeylerini yordamasını belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 6. Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	B	t	P	İkili r	Kısmi R
Sabit	101.222	12.680	-	7.983	.000	-	-
Meslektaş Desteği	1.141	0.541	0.429	2.111	.037	0.311	0.211
Etkili Öğretim Desteği	-1.882	1.145	-0.311	-1.644	.103	0.165	-0.165
Aile Desteği	0.828	0.693	0.134	1.195	.762	0.183	0.121
Öğrenci Desteği	0.253	1.126	0.025	0.225	.235	0.141	0.023
Yönetim Desteği	0.128	0.420	0.075	0.304	.822	0.260	0.031
R= 0.360	R^2= 0.130						
F= 2.866	p= .019						

Tablo 6.'da özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal desteklerinin, psikolojik dayanıklılıklarını yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre, öğretmen mesleki sosyal desteği ile psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde, düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (R= .360; R2= .130 ; p<.05). Mesleki sosyal destek ile ilgili değişkenler toplam varyansın %13'ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına göre (β) yordayıcı değişkenlerin öğretmenlik tutumu üzerindeki göreli önem sırası; etkili öğretim desteği, öğrenci desteği, yönetim desteği, aile desteği ve meslektaş desteği olarak belirtilebilir. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin sonuçlar incelendiğinde ise sadece meslektaş desteği boyutunun psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu söylenebilir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre psikolojik dayanıklılığın yordanmasına ilişkin regresyon eşitliği (matematiksel model) ise şu şekildedir:

Dayanıklılık= 101.222 + 1.141 Meslektaş Desteği - 1.882 Etkili Öğretim Desteği + 0.828 Aile Desteği + 0.253 Öğrenci Desteği + 0.128 Yönetim Desteği

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde, özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ile mesleki sosyal destek düzeylerinin ne düzeyde olduğu, aralarında anlamlı bir ilişki olup olmadığı; mesleki sosyal desteğin psikolojik dayanıklılığı yordayıp yordamadığına dayalı sonuçlar tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeyleri incelendiğinde "oldukça yüksek" düzeyde psikolojik dayanıklılık gösterdikleri görülmektedir. Bu bulgu Uçar (2014), Bildirici (2014) ve Sezgin'in (2009)yapmış olduğu araştırmalardaki psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile örtüşmektedir. Özel eğitim öğretmenlerinin mesleklerinin zorluğunun ve karşılaşacakları sorunların bilincinde olarak bu mesleği seçmelerinden dolayı psikolojik dayanıklılıkları yüksek olabilir. Ayrıca öğretmenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yüksek olması iş verimlerini olumlu etkileyebilir ve mesleklerini yerine getirirken karşılaştıkları sorunlarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Alt boyutlar incelendiğinde ise, sosyal kaynaklar haricinde alt boyutların "oldukça yüksek" düzeyde olduğu görülmekteyken, Sosyal kaynaklar alt boyutu "çok yüksek" düzeydedir. Gökmen'in (2014) araştırmasında da sosyal kaynaklar boyutunun ortalaması diğer alt boyutlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik dayanıklılık ortalamaları göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın psikolojik dayanıklılık ortalamaları Sezgin'in (2012) ilköğretim okulu öğretmenleri ile yapmış olduğu araştırmanın ortalamaları ile benzerlik göstermektedir.

Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destek düzeyleri incelendiğinde "yüksek" düzeyde sosyal destek algıladıkları görülmektedir. Bu sonuç Compas ve ark.'nın (1986) yapmış olduğu araştırma ile paralellik göstermektedir. Girli ve Karpat'ın (2012) çalışmasında sosyal desteğin düşük düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uçar (2014) özel eğitim okulunda çalışan öğretmenler üzerine yapmış olduğu araştırmasında öğretmenlerin orta düzeyde sosyal desteğe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Uçar'ın araştırmasında en düşük sosyal destek yöneticiden algılanmaktayken, bu araştırmada meslektaştan algılanan sosyal destek en düşük bulunmuştur. Bu durum öğretmenlerin yapmış oldukları mesleklerinde meslektaşlarından yeterli desteği görmemeleri anlamına gelmektedir. Oysaki mesleğin zorluğunu en çok bilen meslektaşlarından en yüksek düzeyde destek görmeleri beklenirdi. Öğretmenler en çok etkili aileden, ikinci olarak etkili öğretimden, üçüncü olarak öğrencilerden, dördüncü olarak yöneticilerinden ve son olarak da meslektaşlarından destek görmektedir. Aile desteğinin en yüksek olması ailelerin çocuklarının eğitimine verdikleri önemin göstergesi olabilir. Mesleki sosyal destek alt boyutları incelendiğinde ise öğretmenlerin "yüksek" düzeyde yönetim, meslektaş, öğrenci desteği , "oldukça yüksek" düzeyde ise aile ve etkili öğretim desteği gördükleri sonucuna ulaşılmıştır. Aileden görülen desteğin en yüksek olması Çivilidağ (2003), Bozdoğan (2011), Ceyhun (2009), Abay (2009) ve Arman'ın (2009) çalışmaları ile örtüşmektedir. Araştırmanın bulgusuna zıt olarak Arıcıoğlu (2008) araştırmasında en çok arkadaşlardan destek görüldüğü sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaların genelinde aileden algılanan desteğin daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmen-aile etkileşiminin öğrencilerin eğitimi açısından oldukça önemli olduğu

düşünüldüğünde aile desteğinin yüksek olması öğretmenleri motive edebilir ve çalışmaya daha istekli hale getirebilir. Bu durum da psikolojik dayanıklılıklarını arttırabilir.

Araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ile mesleki sosyal destekleri arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuç bu ilişkinin anlamlı bir ilişki olduğudur. Alt boyutlar arasındaki en yüksek ilişki meslektaş desteği ile sosyal yeterlilik alt boyutları arasında olup, en düşük ilişki ise yönetim desteği ile yapısal stil alt boyutları arasındadır. Bu bulgu Terzi'nin (2008) üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırma ile örtüşmektedir.

Bu sonuçlara göre psikolojik dayanıklılık ile sosyal destek kavramları birbirleriyle ilişkili kabul edilmektedir. Sosyal destek arttıkça psikolojik dayanıklılık da artmaktadır. Sosyal destek psikolojik dayanıklılığı güçlendirmektedir. Çünkü bireyin algıladığı sosyal destek karşılaştıkları sorunlarla baş etmesini kolaylaştırıp yaşadıkları problemler karşısında kendini yalnız hissetmeyerek olaylara daha olumlu bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olabilir. Bu da bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırabilir.

Sosyal destek bireyin fiziksel ve ruh sağlığını koruyucu bir tampon görevi görmektedir. Birey oluşturduğu sosyal destek kaynakları aracılığıyla karşılaştıkları stresörler ile başa çıkarak psikolojik dayanıklılık düzeylerini de artmasını sağlamaktadır (Patterson, 1992; Pengilly ve Dowd, 2000; Akt. Terzi, 2008). Aynı zamanda bireyin temel sosyal gereksinimlerinin (sevgi, şefkat, bir gruba ait olma gibi) karşılanması psikolojik dayanıklılıklarını doğrudan etkilemektedir (Sorias, 1988; Akt. Terzi, 2008). Öğretmenlerin de bu temel gereksinimlerden biri olan sosyal destek ihtiyaçlarının karşılanması sonucunda psikolojik dayanıklılık düzeyleri de artabilir. Terzi'nin (2008) çalışmasında öğretmenin sosyal çevresi ile olan etkileşiminin güçlü olmasının psikolojik dayanıklılık düzeyini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik dayanıklılık düzeyi artan öğretmen yaşadığı sorunlar karşısında kendisini daha çabuk toparlayabilir.

Araştırmanın son alt problemine yönelik olarak psikolojik dayanıklılığın yordanması amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Regresyon analizi sonuçları incelendiğinde, özel eğitim öğretmenlerinin mesleki sosyal destekleri psikolojik dayanıklılıklarını yordamaktadır ($R= .360$; $R2= .130$; $p <.05$). Öğretmenlerin mesleki sosyal destekleri ile ilgili değişkenler toplam varyansın yaklaşık % 13'ünü açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde ise sadece meslektaş desteği boyutunun psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı yordayıcı olduğu görülmektedir. Buna göre öğretmenlerin en çok desteği birlikte çalıştıkları ve yaşadıkları problemlerin aynı olduğu meslektaşlarından aldıkları söylenebilir. Uçar (2015) çalışması da araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir. Öğretmenlerin karşılaştıkları güçlüklerle baş etme konusunda eğitim verdikleri öğrencilerinden ve birlikte çalıştıkları meslektaşlarından aldıkları desteğin yardımcı olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin meslektaşlarından aldıkları destek sayesinde okuldaki güven ortamı oluşabilir ve psikolojik olarak öğretmenler daha dayanıklı duruma gelebilirler.

ÖNERİLER

- Bu araştırma sadece Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çalışan özel eğitim öğretmenleri ile yürütülmüştür. Özel okullarda çalışan özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılıkları ve mesleki sosyal destek düzeyleri üzerine çalışmalar yapılabilir. Böylelikle özel ve devlet kurumlarında çalışan özel eğitim öğretmenleri arasında karşılaştırma yapılabilir.

- Özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin arttırılması amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hizmet içi eğitim faaliyeti düzenlenebilir ve özel eğitim öğretmenlerinin çalışma koşulları iyileştirilebilir.

- Sosyal destek ve psikolojik dayanıklılığa etki eden faktörlere ilişkin nitel çalışmalar yapılabilir.

- Psikolojik dayanıklılığı arttırmada sosyal destek kaynakları oluşturmak önemli olduğundan okullarda iletişim, karşılaşılan zorluklarla başa çıkma, problem çözme becerisini kazandırmaya yönelik programlara yer verilebilir.

- Bireylere sosyal destek kaynaklarından etkili bir şekilde yararlanmaları için sosyal beceri eğitim programları verilebilir.

- Okullarda özel eğitim öğretmenlerinin psikolojik dayanıklılık ve mesleki sosyal destek düzeylerinin arttırılmasına yönelik tedbirler alınabilir. Bu tedbirlere, yönetici ve öğretmenlerin özel eğitim öğretmenlerinin yaptıkları işin öneminin ve zorluklarının farkına varmalarının sağlanması, özel eğitim öğretmenlerinin meslek seçim sürecinde mesleki rehberlik uygulamaları yapılarak bu mesleğin kişisel özelliklerine uygun olup olmadığının tartışılması örnek olarak verilebilir.

- Özel eğitim öğretmenlerine yönelik alan dışından mezun olanların da öğretmenlik yaptığı göz önünde bulundurularak hizmet içi eğitim faaliyetleri arttırılarak öğretmenlerin mesleki gelişimlerini devam ettirmeleri sağlanabilir.

- Okul ortamının özellikle okul yöneticilerinin destekleyici olması öğretmenlerin dayanıklılıklarını arttıracağından okuldaki personeller bu konuda bilgilendirilebilir.

- Özel eğitim öğretmenlerinin çalıştıkları ortamlar, öğretmenlerin uygun olarak çalışabilecekleri şekilde düzenlenebilir.

- Psikolojik dayanıklılık düzeylerinin yordanmasına ilişkin mesleki sosyal destek haricinde başka değişkenler ile çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abay, A. (2009). *İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Psikolojik Şiddet Algıları İle Sosyal Destek Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akçamete, G., Kaner, S. ve Sucuoğlu, B.(2001). *Öğretmenlerde Tükenmişlik İş Doyumu ve Kişilik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Annak, B. B. (2005). *Sosyal Destek, Sosyal Ağ, Yaşam Kalitesi ve Yaşam Doyumu: Duygu-Durum ve Anksiyete Bozukluğu Tanısı Alan Kişiler ve Düzenli Hemodiyaliz Tedavisi Gören Hastalar Açısından Bir Karşılaştırma.*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Arıcıoğlu, A. (2008). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Algıladıkları Sosyal Destek.*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Arman ,N. (2009). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Anne ve Babaların Algıladıkları Sosyal Destek Düzeyleri İle Tükenmişlik ve Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Basım, N. ve Çetin, F. (2010). Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması.*Türk Psikiyatri Dergisi*, 2 *(22),*1-13.

Bildirici, F. (2014). *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ailelerde Aile Yükü İle Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bozdoğan, İ. B. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Yalnızlık Puanları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Ceyhun, A. T. (2009). *Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde İş Stresi, Algılanan Sosyal Destek ve İş Doyumu*. Yüksek Lisans Tezi, Abant izzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

Cohen, S., ve Wills, T. A. (1985). Stress, Social Support And Buffering Hypothesis.*Psychological Bulletin*, 98*(2),* 310-357.

Compas, B. E., Wagner, B. N., Slavın, L. A. ve Vannatta, K.(1986).Relationship Of Life Events And Social Support With Psychological Dsyfunction Among Adolescents.*Journal Of Youth And Adolescence*, 15*(3),* 205-221.

Çivilidağ, A.(2003). *Anadolu Lisesi ve Özel Lise Öğretmenlerinin İş Tatmini, İş Stresi ve Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Analiz.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dick, R. ve Wagner, U. (2001). Stress And Strain İn Teaching: A Structural Equation Approach. *British Journal of Educational Psychology,* 71*(2),* 243-259.

Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç Koşullarda Yaşayan Sokak Çocuklarında Dayanıklılık*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Girli A. ve Karpat, D. (2012). Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanılı Çocukların Anne-Babalarının Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi.*Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi,* 13*(2),* 69-85.

Gökmen, B. (2014). *Özel Eğitim Okulu Yöneticilerinin Psikolojik Dayanıklılık ve İş Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (İstanbul Örneği).*Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güzeller, C.O., Kaner, S. ve Yellice Yüksel, B. (2011). Öğretmenlerin Mesleki Yetkinlik, Mesleki Sosyal Destek ve Tükenmişlik İlişkisinin Yapısal Eşitlik Modeli İle İncelenmesi.*Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 11*(21),* 1-25.

Karasar, N., (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.*Ankara: Nobel Kitabevi.

Kuloğlu, N. ve Sucuoğlu, B. (1996). Özürlü Çocuklarla Çalışan Öğretmenlerde Tükenmişliğin Değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*,11*(36),* 44-60.

Leiter, M.P. ve Maslach, C. (1988). The Impact Of Interpersonal Environment On Burnout And Organizational Commitment. *Journal of Organizational Behavior, 9* (4), 297- 308.

Lester, P. B., Luthans, F. ve Vogelgesang, G. R. (2006). Developing the Psychological Capital of Resiliency, *Human Resource Development Review*, 5 (1), 25-44.

Masten, A.S., Morison. P., Pellegrini. D., Tellegen. A. (1990). Competence Under Stress: Risk And Protective Factors. Ed.: J. Rolf, A.S. Masten, D. Cicchetti, K.H. Nuechterlein, S. Weintraub, Protective Factors In The Development Of Psychopathology. Cambridge: Cambridge University Press, 236–256.

Özeren Su, Ö. (2008). *Likert Tipi Ölçeklerde Madde Analizinde Kullanılan İki Farklı Korelasyon Tekniğinin Farklı Dağılımlı Örneklemlerde İncelenmesi.*Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Pearson, J. E. (1986). The Definition and Measurement of Social Support. *Journal of Counseling and Development,* 6 (64), 390-395.

Sezgin, F. (2009). Relationships Between Teacher Organizational Commitment, Psychological Hardiness and Some Demographic Variables in Turkish Primary Schools. *Journal of Educational Administration*, 47*(5),*630-651.

Sezgin, F. (2012). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 20*(2),* 489-502.

Şahin, H. (2015). *Takıntılı Olma Düzeyinin Kişilerin Genel Kaygı, Benlik Algısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Durumları Açısından Değişimlerinin Eğitim Düzeyleri, Cinsiyetleri ve Kardeşleri Olup Olmamasına Göre İncelenmesi.*Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şimşek, A. (2012). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri.(Ed.: A. Şimşek) *Araştırma Modelleri.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Dayanıklılıkları ve Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3*(29).*1-11.

Uçar, T. (2014). *Özel Eğitim Okulu Öğretmenlerinin Psikolojik Dayanıklılık Düzeylerinin ve Mesleki Sosyal Destek Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (İstanbul İli Avrupa Yakası Örneği).* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yalçın, S. (2013). *İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri İle Stres, Psikolojik Dayanıklılık ve Akademik İyimserlik Arasındaki İlişki.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.